

Проф. д-р Даворин ТРПЕСКИ¹
УКИМ – Природно-математички факултет - Скопје
Институт за етнологија и антропологија

ЧЕТИРИНАЕСЕТ ГОДИНИ ОД МАКЕДОНСКИОТ НАЦИОНАЛЕН КОМИТЕТ НА СИНИОТ ШТИТ (2002 - 2016)²

Синиот штит е организација која е основана и поддржана од УНЕСКО и воедно претставува еквивалент на Црвениот крст, а работи во делот на заштитата на културното наследство за време на опасност, вонредни состојби и војни. Основната цел на Македонскиот национален комитет на Синиот штит како специјализирана невладина организација е заштитата на културното наследство во опасност (во случај на вооружен судир, природни непогоди и други ризици). Заштитата на културното наследство од страна на Комитетот се остварува преку:

- Олеснување на секоја меѓународна акција за одговор на опасности или критични ситуации кои се закана за националното културно наследство, во соработка со Меѓународниот комитет на Синиот штит (ICBS);
- Поттикнување на чувањето и почитувањето на културните добра, особено со промовирање на стандарди за превенција на ризиците;
- Дејствување како компетентен субјект за заштита на културното наследство во опасност;
- Развивање и унапредување стратегии за заштита на културното наследство во случај на вооружен судир, природни катастрофи и други опасности;
- Оспособување експерти, на национално или друго ниво, за спречување, контрола и закрепнување од катастрофи;
- Соработка и координација на активностите со националните комитети за споменици и места (ICOMOS), за музеи (ICOM), за библиотеки и библиотекари (IFLA) и за архиви (ICA), како и со други

---

¹ Претседател на Македонскиот национален комитет на Синиот штит.

² Рефератот е презентираан на чествувањето на „Дваесет години од Меѓународниот комитет на Синиот штит (1996-2016)“ во Дојран на 18 мај 2016 година.

домашни и странски организации за заштита на културното наследство во опасност.

Македонскиот национален комитет на Синиот штит е организација које формирана во 2002 година, непосредно по воениот конфликт во Македонија, кога значителен дел од вредно македонско културно наследство беше уништено, оштетено или беше изложено на висок ризик за оштетување или уништување. Токму таквата состојба иницираше дел од вработените во институциите чија цел е заштитата на културното наследство да ја основаат оваа организација во Македонија и нејзиниот прв претседател беше проф. д-р Крсте Богоески. Во првиот состав на МНК Син штит, покрај проф. Богоески беа и Захаринка Алексоска - Бачева, Бранислава Михајлова, Лазар Шуманов, Јован Ристов и други.

Во првите години функционирањето на МНК Син штит било насочено кон етаблирање на организацијата меѓу останатите организации и институции чија примарна цел е културното наследство и неговата заштита. Подоцна, преку најразлични дејствија, главно, преку организирање најразлични форуми, тркалезни маси, мониторинзи и мислења за поедини проблеми поврзани со заштитата на културното наследство МНК Син штит успева да го најде своето место како организација која има за цел партнерски да настапува со државните институции кои се грижат за културните добра. Досега, за овие 14 години од своето постоење МНК Син штит самостојно има организирано околу 20 форуми, 1 истражувачки проект, 2 мониторинзи, а најмалку уште толку настани заедно, односно партнерски со други невладини организации или институции од сферите на заштитата на културното наследство, пред се со МНК ИКОМ, МНК ИКОМОС и др.

Гледано поединечно, МНК Син штит ги остварил следниве поважни настани (форуми, тркалезни маси, мониторинзи и мислења за поедини проблеми поврзани со културното наследство):

2015

- Форум: „Локалната самоуправа и заштитата на културните и природните добра во катастрофи предизвикани од човекот“;
- Форум: „Приоритети при заштитата на музејското и библиотечното културно наследство во Р. Македонија“;
- Форум: „Заштитата на нематеријалното културно наследство во Р. Македонија: загрозеност и процена на ризици“;
- „Мониторинг на состојбата на заштитените објекти во градот Тетово по поплавата од 3 август 2015 година“.

2014

- Форум: „Шеесет години од Хашката конвенција (1954-2014)“;
- Форум: „Заштита и спасување од урнатини: мерки и постапки во случај на природни катастрофи и други непогоди“;

- Форум: „Методи на евалуација на ризикот на културното наследство во депоата на музеите во Македонија“.
- 2013
- Форум: „Имплементација на Вториот протокол од Хашката конвенција од 1954 година“;
  - Изработка на нова веб – страница за МНК Син штит;
  - Основање електронско списание на МНК Син штит, „Е-штит“.
- 2012
- Форум: „Заштитата на културното наследство во музеите во Македонија - состојби и искуства“;
  - Форум: „Библиотечното и аудиовизуелното културно наследство во Македонија - состојби и заштита“;
  - Постер: „Младите и заштитата на културното наследство во Македонија“.
- 2011
- Форум: „Состојбата на природното и на културното наследство во музеите во Македонија“;
- 2010
- Форум: „Заштитна инфраструктура за управување со вонредни состојби поврзани со културното наследство“;
  - Форум: „Состојбата на културното наследство во природонаучните музеи и збирки во Македонија“;
  - Форум: „Заштита на културното наследство во вонредни околности“;
  - Мониторинг на состојбата на НУ Завод и музеј Охрид и на други објекти од културата по обилните врнежи од 31 март 2010 година во Охрид.
- 2009
- Форум: „Сакралното културно наследство во Македонија во случај на војна и вонредна состојба: имател - корисник - заедница“;
  - Истражувачки проект: „Мапирање на загрозеноста на културното наследство во музеите на Македонија“.
- 2008
- Форум: „Четири години од примената на Законот за заштита на културното наследство“;
  - Форум: „Кадровските состојби и потреби во заводите за заштита на културното наследство и во музеите“.
- 2007
- Форум: „Едукација на професионалниот кадар во институциите на културата на планот на заштитата на движното културно наследство во услови на елементарни непогоди“.

2005

- Форум: „Посебни мерки за заштита на културното наследство во воени и вонредни сосотојби“.

По повеќегодишното работење, МНК Син штит, како единствена невладина организација која работи под покровителство на УНЕСКО на полето на заштитата на културното наследство во опасност во Република Македонија, во 2013 година започна да го објавува годишното електронско Списание на Синиот штит „Е-Штит“. Текстовите во списанието се објавуваат двојазично, на македонски и на англиски јазик. Во списанието се објавуваат трудови од областа на херитологијата, заштитата на културното наследство и на дисциплините кои се тесно поврзани со заштитата на наследството. Предност за објавување во Списание то имаат домашни и странски автори со оригинални трудови во кои се обработуваат теми поврзани со културното наследство и неговата заштита од територијата на Македонија. Исто така, можат да бидат објавувани и оригинални трудови кои се однесуваат за поширокиот простор на Југоисточна Европа. И покрај многубројните проблеми на коишто наидувавме, пред сè финансиски, сепак успеавме до сега да објавиме два броја: 2013 и 2015 година.

Живееме во поднебје и перид кога и во мирнодобски услови културното наследство е загромено и пропаѓа. Некој ќе рече па тоа е законот за ентропијата – сè пропаѓа! Да, но, во македонскиот случај не е баш така. На мислење сум дека само овде се случува да бидат украдени вредни артефакти од музеите и да бидат изнесен надвор од државата, да бидат украдени икони од црквите и тајно да завршат во приватни колекции во странство; да се сруши или да изгори во пожар сакрален објект кој е споменик на културата, а притоа никој да не понесе одговорност за тоа, да се сруши споменик на културата од профан карактер и на негово место најлегално да се изгради нов објект, да им биде симната категоријата на одредени споменици на културата за да може непречено врз нив да се интервенира или за да биде иронијата уште поголема да се прогласуваат новоизградени објекти за културни добра и финансиите да се пренасочуваат кон нив, а притоа вредното и вистинското културно наследство да пропаѓа. И покрај тоа што ние како невладина организација реагираме на некои од овие постапки кај надлежните институции, сепак, со ваквата динамика со која го губиме македонското културно наследство, може да се каже дека тоа нема да има светла иднина. Сепак, единствено што ни преостанува е да се надеваме и да веруваме дека наскоро институциите ќе се исправат пред предизвикот и ќе ја насочат својата енергија кон заштита на вистинското културно наследство. Му посакувам на МНК Син штит уште долги години да биде активен и во иднина уште поревносно да биде ангажиран во остварувањето на своите цели.

***

Во склоп на овој дваесетгодишен јубилеј на Меѓународниот комитет на Синиот штит, Извршниот одбор на МНК Син штит одлучи да бидат доделени благодарници за институции и за лица кои дале свој придонес во сегментот на меѓународната работа на Комитетот и во промовирањето на МНК Син штит во меѓународни рамки во изминативе години. Благодарниците што ќе им бидат доделени претставуваат само едно скромно изразување благодарност до нив, но, ние сме неизмерно благодарни на нивната работа поврзана со нашиот Комитет.

Според тоа, во името на ИО на МНК Син штит доделувам благодарница на: **Проф. д-р Крсте Богоески за дадениот придонес во промоцијата на МНК Син штит како член на Бордот на Асоцијацијата на национални комитети на Синиот штит. Исто, благодарница доделувам и на Секторот за Меѓународна соработка и соработка со УНЕСКО при Министерството за култура на Р. Македонија за континуираната поддршка на МНК Син штит за учество на меѓународните настани кои се однесуваат на заштитата на културното наследство. Верувам дека тие нема да застанат тука, туку дека соработката и ангажманите поврзани со МНК Син штит ќе продолжат и во иднина со уште позасилено темпо.**